

bewondering. Ook tot het medelijden van het door zooveel wreedheid geïrriteerd gemoed.
Ook is in de prediking veel roerends te tekenen en af te schilderen, want voor oogen is leent zich vanzelf tot vertolking in het hart-aangrijpend, ziel en zinnen meesleepend woord.
En zoo dreigt het Kruis veruitwendigd te worden, in den Man van smarten de martelaar op den voorgrond te treden.
En toch moet die aandrift getemperd, moet aan dien zinnelijken trek weerstand geboden.
Hoor maar wat de Heere u toeroept.
Hij komt ten leste op het diepste aan, niet op wat voor oogen was, maar op wat geen oog bespied heeft.
Hij diepste lijdende was: *de arbeid zijner ziel*.

Het kost uw ziel inspanning om in dien arbeid der ziel van uw Jezus in te dringen.
Mysterie stapelt zich hier op mysterie!
Wat was, wat is Jezus' ziel?
Reeds stult ge op een raadsel, zoo dikwijls ge aan uw eigen ziel denkt. Waar is die? Zeker zeker in u; maar ontleed uw wezen en ge vindt ze niet. Ze schuilt, om alleen haar werkingen u te toonen. Ook voelt ge uw ziel in u. Maar zelve blijft ze u een mysterie. Eens scheidt ze uit den aardischen tabernakel, maar hoe en waar ze dan zijn en bestaan zal, gist ge niet.
En nog minder verstaat ge het, hoe ze daarna weer met uw lichaam zal hereneigd worden.
En al ziet ge van die latere raadselen ook af, nu reeds in het heden blijft uw ziel een raadsel voor uzelf. Wat is uw ik in onderscheiding van uw ziel? Uw ik is iets anders dan uw ziel, want ge spreekt van: *zijn ziel*, en gij zijt het die *zijn lichaam bezit*. Het een gaat dus in het ander niet op. Uw ik is van uw ziel onderscheiden. Maar hoe, en in hoeverre, en waardoor? Altagader nieuwe raadselen, nieuwe vragen, altoos weer opkomend uit het ondoorgrondelijk mysterie van uw eigen wonderbaar wezen.
En nu bij Jezus.
Zijns ook was een menselijke ziel. Hierop mag niets afgedongen. Maar die ziel bij Jezus is nog veel meer dan bij ons van zijn innerlijk ik onderscheiden. Haast zoude ge zeggen, voor hem was de ziel een natuurlijk gewaad, dat het Goddelijk ik aantooit.
Hij was en bleef God, en nochtans sprak zijn ik ons toe uit het voorportaal van een ziel aan onze ziel gelijk.
Een nog dieper zin en ondoorzoekelijk mysterie!

En in die ziel heeft uw Jezus geleden, gevoeld, gearbeid. Ook wel in zijn lichaam, want hij leed naar zijn volle menscheit. Maar dieper, banger toch nog in zijn ziel. In die ziel was de eigenlijke spanning. Daarin is doodelijke benauwdheid doorworsteld. In die ziel was de oorzaaklijke arbeid, waarvan het lijdende naar het lichaam slechts de uitstralende nabewerking gaf te aanschouwen.
Mij dorst, was hard, maar ge gevoelt het, met dat andere: *o mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?* dat klagedend roepen om een druppel vocht, die zijn tong mocht verkoelen, ook zelfs van verre niet te vergelijken.
Jezus leed voor het oog, zoodat ieder het zag, want de kruisdood was een schrikkelijke dood, en het gevoel voor pijn moet in uw Jezus voorbeeldeloos teeder zijn geweest.
En toch doodelijke pijn is ook door andere menschen kinderen, is door meer dan één martelaar zelfs onder veel wreeder marteling geleden.
Maar wat niemand als uw Jezus leed, was de diep doorlijvende, de doodelijk wondende smart zijner ziel.
Daardoor, door dien arbeid der ziel is Golgotha ganscheel eenig. Nooit door ander lijdende gevenaard. Voor geen vergelijking met ons bitterst lijdende ooit vatbaar.
En deswege kwam om dat lijdende der ziel de alles te boven gaande glorie.
Om den arbeid zijner ziel zal hij het zien en verzaaid worden, zal hij en hij alleen de velen rechtvaardigen, en zal Ik hem een deel van velen geven, dat hij de machtigen uitdeelt als een roof.
En dat alles alleen om dat eene, omdat zijn ziel den ontzettenden arbeid doorworsteld heeft.

Bij den martelaar is dit heel anders. Diens ziel jubelt en triomfeert nog, als reeds de zengende vlammen tegen het lijf opslaan, en de rook hem wil verstuken. Lichamelijk is zijn lijdende hard, maar zijn ziel geniet. Hoe menig zong niet op het schavot nog een lofsalm.
En daarom lag er achter den brandstapel geen Gethsemane. Dat Gethsemane heeft alleen uw Jezus gekend. En in dat Gethsemane heeft hij geklaagd, niet over de dreigende smart van het lichaam, maar over zijn ziel, over den wreedom die zijn hart brak. *Mijn ziel is geheel bedroefd tot den dood toe.*
En in die worsteling der ziel, daarbij zag hij naar hulp van zijn jongeren uit. *Kunt gij niet één ure met mij waken?* En in die zielsangste drong het bloed hem uit de porien. En in dien arbeid, dien doodelijken arbeid der ziel, heeft God hem ondersteund met zijn heiligen engel.

Hier ligt dus iets veel ontzettenders achter. Of hoe zou, waar de mensch die een martelaraard dood tegengaat, enkel door genade, zelfs alle vrees de dood te boven komt, ja zelfs de held op het slagveld, soms het uitschreeuwend van moed en geestdrift, den dood in de kaken loopt, hoe zou daar uw Jezus zwakkeel te kort zijn geschoten, om het sterven, om het pijnlijk sterven aan te durven, hij die de kroon reeds zag, die hem tegenblonk, en wist dat de geopende arm des Vaders hem wachtte.
Neen, die arbeid zijner ziel was heel iets anders.
Niet als God leed hij. Naar zijn Goddelijke natuur was hij voor lijdende ongenaakbaar. Maar God zijnde, leed hij in de menscheit, die hij aangenomen had; evenals gij, in die ziel van zondig ziektegeef vrij, nochtans onschuldig met het gif der sonderdekte die uit de vleescheleke zonde opkomt, in uw lichaam kunt besmet worden.
In zijn ziel was niet maar een opwelling van liefde; want liefde is geen lijdende. Noch ook alleen een aandrift tot gehoorzaamheid aan den Vader, want gehoorzaam zijn maakt blij. En ook niet alleen de heldendood des geloofs, want heldendood doet jubelen.
Neen, uw Jezus had in zijn ziel met uw zonde te doen. Niet zoo, dat hij alleen aan uw zonde dacht, en de *intente* had om er voor te sterven, maar zoodat hij *in zijn ziel uw zonden droeg*. Een mysterie, het zij u toegegeven, maar dat ge daarom noch wegwijsen noch veruitwendigen moogt.
Jezus droeg de zonde, en zonde dragende is het voelen, het ondergaan, het lijdende van den toorn Gods die er tegen uitgaat. *Den toorn Gods,*

zoals onze Catechismus zegt, *tegen de zonde van ons gansche menscheleke geslacht.*

Niet als een optelsom, de zonde van a+b+c. Maar, omdat hij onze tweede Adam, ons tweede Verbonds-hoofd was, de geconcentreerde zonde van heel ons geslacht. *De zonde als schrikkelijke kiem van alle zonde.* Het gif op zijn sterkst. De zonde in haar helse wezen. Van alle zonde de innerlijke demonische samenvatting. En daartegen ingaande de volstrekte toorn van Gods heilige majesteit, op zijn zelf inwerkende met dood-, eeuwig den dood-ademenden vloek.

Dat was zijn zieleangst, dat zijn doodelijke zielsbenauwing, dat het woegen zijner schier beswijpende ziel, waarin hij het ten slotte voelde, niet dat hij als God van God loscheurde — dat kan in eeuwigheid niet — maar dat zijne ziel van God losbrak, en God zijn zelf losliet, en hij het voor alle duivelen en engelen uit moest klagen: *Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten!* *Eli, Eli, lamma sabach-tani!*
En dit ging door tot in den dood.

Niet een dood als het sterven van Gods kind, als in doorgang tot het eeuwige leven.
Maar een verzenken in de diepte van den eeuwigden dood, waarin alle schepsel voor eeuwig zou verzolgen en bezwaken zijn, en waaruit hij alleen op kon komen, omdat de Vader hem met zijn almachtigheid hield, en hij, zelf God, den dood te sterk was, zoodat de dood hem niet kon houden.
En daarom kon zijn ziel niet verwerkt worden, eer het uit was; eer in den eeuwigden dood de zonde der wereld die hij droeg, weer van hem gleed.
En toen was zijn zelf vrij.

En toen zag hij het aan den arbeid zijner ziel, wat heerlijkheid verzonnen, wat buit gewonnen was, wat glans zonder eind hem tegenstraalde.
Het lijdende des lichaams was er daarom ook wel. En ook dat was vernietigd. Maar toch in dat lijdende, door het vergieten van zijn bloed, kon alleen de arbeid zijner ziel de reddende waardij instorten.
Wat Jezus in de ziel leed ging het diepste.

Register of E VOTO.

Er is een naam-, zaak- en tekstregister op de vier Deelen van *E Voto* in gereedheid gebracht, dat voor de premie-inteekenaars op dit werk verkrijgbaar wordt gesteld tegen den prijs van vijf en zeventig cents. Voor de overige koopers van *E Voto* tegen den prijs van een gulden vijf en twintig cents.

Premie-inteekenaars op *E Voto*, die dit Register in hun bezit wenschen te hebben, worden hiernaede uitgenoodigd bij de abonnementsgeldten voor de *Heraut* in Januari vijf en zeventig cents extra te voegen, of f 0.75 in postwissel te zenden.
Zij, voor wie dit opeens te veel mocht zijn, kunnen volstaan met in Januari 1897, in April 1897 en in Juli 1897 telkens bij het abonnementsgeld vijf en twintig cents over te maken.
Aan alle premie-inteekenaars, tevens abonneenten, die hieraan voldoen, zal beoeld Register, zoodra het van de pers komt, en de vijf en zeventig cents afbetaald zijn, franco aan huis worden toegezonden.
P. S. Nog slechts 450 van de 1500 inteekenaars op *E Voto* hebben dusver zich aangemeld.

Zij men zoo goed, zich spoedig op te geven. Anders worden er te weinig exemplaren gedrukt en kan men naderhand er geen meer krijgen.
Amsterdam, 19 Maart 1897.
Kerkelijk en civiel.
We mochten tot onze blijdschap ontvaren, dat ons artikel over Oud-Beierland, wat de losmaking uit het kerkverband betrof, in breeiden kring instemming had gevonden.
Het kerkverband altoos ondergeschikt aan de Belijdenis, maar ook die Belijdenis niet als stuk papier op zichzelf genomen, of ter beoortelinge aan het individu gelaten, maar die Belijdenis genomen als de Belijdenis der kerken in het algemeen. Diensoverigens scheurmaker of schismatiek een iegelij, die zich afscheidt zonder in het kerkverband zelf alle wettelijke wegen te hebben afgeloopen, om waarheid over onwaarheid te doen triomferen.
Hieraan moet scherp vastgehouden.
Scheurmakerij is een ernstige zonde, waar geen onzer uit gemoedelijkheid overheen mag loopen. En al wie zegt: *»Och, had die broeders maar stil laten uitgaan.* Wat hinderde dat u? In rechten had hier niet moeten gehandeld worden, verraat hierdoor, dat het gemeene belang der kerke van Christus hem niet klaar en duidelijk genoeg voor oogen staat.
Natuurlijk laten we de motieven waaruit de procedure voortkwam geheel in het midden. We kennen die motieven niet, en zullen ze niet beoordeelen. We verklaren dus evenmin, dat de motieven van wie in proces gingen zuiverder waren dan de motieven van hen die het proces wilden tegenhouden.
Alleen dit spreken we uit, en handhaven we ook nu, dat het niet toelaten van scheurmakerij, d. i. van losmaking en afscheiding, tenzij eerst de wettelijke kerkelijke weg ten einde toe zij afgeloopen, naar den eisch der Gereformeerde beginselen is; en dat omgekeerd het maar stil gaan laten van scheurmakerij, het recht der kerke te na komt, gemis aan ernstige liefde voor de broeders verraat, en strijdt met de Gereformeerde belijdenis.
In geen geval kan er, nu het proces eenmaal loopt, sprake van zijn, om het nu op te geven.

Over geld of goed ging het hier niet.

Het geding loopt hier over een pand, waaraan meer schuld dan waarde kleeft, maar in dat pand schuilt een recht, en voor dat recht is men opgekomen.
Een recht niet van *mijn* en *dijn*; maar een recht om te beschikken over de hoedanigheid en den naam van kerke van Christus.
Toch wenschen we hieraan nog iets toe te voegen, wat een vorig maal, om der kortheidswille, niet opeens af te handelen viel.

Stel toch, een kerkeeraad acht dat het kerkverband, waarin zijn kerke staat, ophef en ware kerke te zijn, en omsloeg in een valsche kerke, zoodat hij drag en plicht gevoelde, zijn kerke er uit los te maken; stel dat zulk een kerkeeraad hierbij den wettigen weg aliep, zijn grieven en bedenkingen formuleerde, aantoonde, hoe zij steunen op de Drie Formulieren van eenigheid, bij de Classis redres zocht, dit niet vindende bij de Prov. Synode ging, en ten leste het oordeel inriep van de Generale Synode, en ook hier werd afgewezen, hoe zou alsdan de zaak staan?
Wijzen dan de Drie Formulieren het uit?

Ja en neen!
Neen, als ge waant, dat elke afwijking van de Drie Formulieren losmaking wettigen zou.
Ja, zoo ge bedoelt, dat de Drie Formulieren zelve aanwijzen, waar ten deze de laatste beslissing ligt.

Immers de Formulieren zelve betuigen klaarlijk, dat zij niet in zich zelve rusten, noch rusten willen, maar rusten op Gods Woord, naar het gemeen akkoord der kerken.
In het groote geding met de Remonstranten werd daarom van meet af vastgesteld, dat waar zij tegen de Formulieren opkwamen, het recht erkend werd, om over de Formulieren heen, op Gods Woord te pleiten.
Niet één Gereformeerde die dit ontkenne zal.

Maar dan is er tweërlei mogelijk. Of dat de kerken saam in wettige Synode de bedenkingen van zulke een klagende kerkeeraad beaunen, ook door haar Belijdenis dienovereenkomstig te wijzigen; of wel dat zij den kerkeeraad in het ongelijk stellen, en staande houden, dat Gods Woord alzo en niet anders leert.

Alsdan heeft zulk een kerkeeraad derhalve te overwegen, of hij zijn inzicht voor beter zal achten dan het inzicht van alle de andere kerken, of wel oordeelen zal, dat de waarschijnlijkheid er voor pleit, dat alle de overige kerken saam beter inzicht in de Schrift hebben, dan hij alleen.

Bij ondergeschikte kleine zaken moge dit anders zijn; bij groote, gewichtige quaesties daarentegen (en daarover alleen loopt het, als er van uittreding sprake is), die levensquaesties voor heel de kerke zijn, geldt het vermoeden, dat er meer licht en beter inzicht zal zijn bij honderden dienaren en duizenden opzieners, dan bij één dienaar en drie ouderlingen.

Toch geven we toe, dat in het afgetrokke de mogelijkheid bestaat, dat allen de grondwaarheden des Christendoms (en daarom alleen scheidt men) verloochend hebben, zoodat slechts één enkele kerkeeraad stand hield.
Het is wel bijna ondenkbaar, maar in het afgetrokke kan de mogelijkheid niet ontken worden.
En ook, dit stemmen we volkomen toe, dan zou zulk een kerkeeraad desnoods tegenover allen moeten staan, en zich losmaken.
Maar dit juist zal haar dan ook steeds te staan komen op het verlies van haar stofelijke bezittingen.

Dat doet er dan niet toe, want wie zulk een strijd aanbindt, heeft er dat voor over, en ziet met blijdschap de berooving zijner goederen aan. Maar het feit valt kwalijk te betwijfelen.
In zulk een geval toch zou de burgerlijke rechter moeten gaan beoordeelen, of de klagende kerkeeraad of wel de zich verzetende kerken in het gemeen, juist uit Gods Woord geoordeeld hadden.
En dit is ondenkbaar.
Zoolang het geschil loopt over de stellige uitspraken der Formulieren ware dit nog aan te nemen, met name zoo het liep over de Dordsche leerregelen, waarin niet alleen staat wat men belijdt, maar ook wat de kerken verwerpen.

Stond het nu zoo, dat of de kerkeeraad die klagde bewees dat de kerken in het gemeen handhaafden wat deze Leerregelen met zoovele woorden verwerpen, of wel dat de kerkeeraad weigerde te belijden, wat de Leerregelen stellig voorschrijven dat te belijden is, dan kon de rechter, mits de verklaringen over en weer dezelfde waren, nog beslissen, dat wie zich aan de Formulieren houdt recht op het goed heeft, en dat wie verwerpt wat in de Formulieren staat, dat recht verloor.

Maar tot zulk oordeel is de burgerlijke rechter ganschelijk onbekwaam, zoo het geschil loopt over wat in de Formulieren niet duidelijk en scherp formuleerd is, of ook door partijen niet onder stellingen is gebracht die aan den letterlijken inhoud der Formulieren kunnen getoetst worden.
En in geen geval kan de burgerlijke rechter zich hierin ook maar van verre mengen, zoo het geschil over die Formulieren zelve gaat loopen, en door de kerken gevoerd wordt op grond van Gods Woord.
De burgerlijke rechter kan niet gaan exegetiseren en dogmatiseren.
Tijdens de Doleantie ware zulk een beslissing nog mogelijk geweest, omdat toen het geding liep over die principiele waarheden, die in alle drie de Formulieren breed, omstandig en scherp formuleerd zijn.

Maar zelfs toen heeft de burgerlijke rechter zich hier niet mede ingelaten, en kortweg op de statuten gevonnist.
Waar dit nu reeds geschied is, waar andere uitspraak mogelijk ware geweest, spreekt het vanzelf, dat er van een zich mengen van den burgerlijken rechter in dogmatische geschillen nooit of nimmer sprake kan zijn, als het loopt over verschillen, die niet uit de Formulieren zijn duidelijk te maken, die niet eens geformuleerd zijn, en op geen enkele meerdere kerkelijke vergadering in behandeling zijn geweest.
Een poging om aan deze moelijkheid tegemoet te komen, is, zoover ons bekend, alleen gewaagd in de Vrije Schotsche Kerke.
Deze toch heeft bepaald in haar statuten dat, indien bij verloop van tijd enig deel eener plaatselijke gemeente kon aantoonen, dat de plaatselijke kerke was afgevoeken van de grondstellingen die de Vrije Schotsche Kerke bij haar optreden aannam, zulk een deel zou kunnen uittreden, op voorwaarde, dat zoo dat deel de meerderheid was, het kerkelijke goed haar zou zijn, en zij aan de anderen zou hebben uit te keeren een som van evenredige schadevergoeding. En omgekeerd, dat zoo dat deel minderheid was, de meerderheid het goed zou behouden, en evenredige schadevergoeding zou hebben uit te betalen aan de uittredenden.
En zeer zeker dit is een oplossing, maar toch een oplossing, die niet licht navolging zal vinden.
Op die wijs toch, erkent de kerke zelve in haar statuten, niet alleen de mogelijkheid dat de minderheid afga van haar belijdenis, maar ook dat in zulk een geval de kerke aan de loochenaars der belijdenis zou verblijven, en dat de getrouwen zich met een som gelds zouden moeten laten afkopen.
Dit nu mag een kerke niet in haar statuteren erkennen. Dit is zichzelve verloochenen.
We kunnen dan ook tot geen ander resultaat komen, dan dat de burgerlijke rechter alleen in geval klaar en duidelijk verwerping en tegenspraak van de geoorloofde Belijdenis, in den weg door de Kerkenordening aangewezen, voldoende beproeven is, zich met het leerstellig geschil zou kunnen inlaten; en dat hij, waar of het geschil niet in een wettelijke weg verloop, noch ook klaar in dien weg bewezen is, of ook waar het geschil over de Formulieren heen in appel op Gods Woord ging, niet anders kan doen, dan formeel naar het statutair oordeel; natuurlijk met recht om de geldigheid van haar statutair zelf te beoordeelen; en dat na deze uitspraak de lijdende partij, ook al heeft ze de waarheid der Schrift op haar hand, niet anders kan doen, dan hierin berusten, en zich ook door dit verlies van tijdelijk goed, in de nieuwe energie waartoe dit prikkelt, te sterken heeft in haar heilige roeping om voor de waarheid Gods op te komen en die kerkelijke te handhaven.
Dien weg hebben we zelve betreden.
We hebben ons recht verweerd, en zulks met groote opoffering. Maar toen het ons door den burgerlijken rechter ontzegd is, hebben we heel het land door ook berust, en voortvoldoende offers gebracht, om nieuw te bouwen en ons zelfstandig in te richten.

Wijze van werken.
De vraag of een Synode Generaal beter doet met *in pleno*, of in delegatie, den voorbereidenden arbeid te verrichten, houdt begrijpelijker wijze nog steeds de aandacht bezig.
Da. Litzow erkent wel dat het *in pleno* niet te best maarcheert, maar huihvort toch nog om aan *preparatoire delegatie*, om het wezen der zaak nu eens in twee barbaarsche woorden uit te drukken, zijn volle instemming te gunnen.
D. De Haas daarentegen in zijn *Geref. Volksblad* heeft zijn keuze gedaan. Hij brak met het *in pleno* als onproftijlijk, en koos voor *delegatie* als alleen ten doel leidende.
Hij zei er o. m. dit van.
Naar onze bescheiden meening worden door commissarialis arbeid de zaken helderder, grondiger, zakrijker en beknopter behandeld, en is er betere leiddraad in de Synode tot bespreking der punten. Ook wordt men niet zoo licht verleid op bijweten af te dwalen of van een bijna eenige hoedzaak te maken, maar vooral, wanneer een Commissie de zaken goed heeft aangepakt en bondig ingezegd, valt veel meer het rechte en juiste licht op alles.
Tijd wordt bespaard. De vergaderingen worden niet onnodig verlengd. De zaken vaak beter en grondiger behandeld. De taak des voorzitters veel vergemakkelijkt, en ook die der scribae, vooral wanneer alles moet worden opgeteekend, gelijk vroeger. Ziehier enkele voordeelen, die o. i. niet moeilijk zijn aan te wijzen.
Voordeelen, die nog groter zouden zijn, als de gedachte, door Prof. Dr. A. Kuyper uitgesproken, gevolgd werd n. l.: door de Synode, zoodra als zij geconstitueerd was, een paar dagen uitsen te doen gaan, dus, na aanwijzing van de Commissie, eerst al de onder rubrieken gebrachte punten te doen onderzoeken, om dan, als de rapporten gereed waren, de vergadering der Synode voort te zetten.
Een prachtige voorstel.
Een voorstel, zoo wij gelooven, voor de kerken allerambtelingswaardig.

Mochten we ten deze een wenk voor de discussie geven, dan zou het deze zijn: *»War toch niet drie vragen dooroen.*
Er zijn hier drie vragen:
De eerste is: Als een vergadering bestaande uit 40 bezitters van keurstemmen en 20 bezitters van raadstemmen, in korten tijd over talloze vragen van ingewikkelde aard te beslissen heeft, is het dan mogelijk deugdlijk en goed werk te leveren, als ge de zaken in volle vergadering onvoorbereid aan de orde stelt; of wel is

het de gebiedende eis, dat de groote breede vergadering aan een delegatie opdracht de zaak voorlopig te onderzoeken, en *in pleno* over te rapporteeren, onder voorstelling van bepaalde conclusies?
De tweede vraag is: Zijn de kerken wel in de Kerkeraden, wel in de Classen en wel in de Provinciale Synoden, zoodat deze namens de kerken voorstellen kunnen doen, maar zijn de kerken niet in de Generale Synode, zoodat wat hier wordt voorgesteld niet namens de kerken in behandeling komt?
En de derde vraag is deze: Indien de kerken op Generale Synoden voorbereiding van het te behandelen punt noodig hebben, om de beraadslaging in pleno goed en deugdelijk te laten loopen, is het dan zaak deze voorbereiding in hoofdzaak aan keurstembroeders op te dragen, of staat het dan formeel gelijk of in zulke delegaties broeders met keurstemmen of broeders met raadstemmen zittingen?

Deze drie vragen nu moeten o. i. afzonderlijk en in goede orde besproken worden, en ook onzijdig nemen we, waar het pas geeft, gaarne aan de discussie deel.
Ook aan de bespreking der laatste vraag. We zouden dit niet doen, indien onze hoofredacteur uitsluitend als raadstembezitter op een Synode-Generaal kon verschijnen, maar daar hij zoowel kan worden opgeroepen om met keurstemmen als met raadstem te verschijnen, is er geen reden om ons buiten het debat te houden.

Verkiezing in het kerkelijke.

I.

Van zijn optreden af heeft de *Heraut* zich steeds uitgesproken voor een meerder zeggenschap der leden van Christus' kerke, bij de verkiezing van de Opzieners en Armverzoekers.
We hebben dit punt niet te scherp noch te onzijdig aangedrongen, omdat de veel ernstiger vraag van den welstand van het lichaam der kerken en haar inverbandstelling vooring; maar nu de kerken, en wat haar bestaanswijze en wat haar onderling verband betreft, allengs op greifende paden komen, dient ook de Verkiezing in het kerkelijke' weer ter sprake te worden gebracht.

Reeds op de Synode te Middelburg was meer dan één verzoekschrift desaangaande ingekomen. En vooral, nu men van andere zijde weer de oude strijdvraag van *»vaste onderlingen* opwierp — een wolk die gelukkig reeds neigt tot overdring — blijkt wel, dat op gansch natuurlijke wijze de aandacht der kerken zich ook op het gewichtige vraagstuk van de ambtelijke verkiezing richten gaat.
Voor het geldende recht kan men ten deze natuurlijk niet anders verwijzen dan naar de Dordsche Kerkenordening in Art. 4. 22, 24, coll. 5.
Toch is het niet de Kerkenordening die ons de ongekrenkte Gereformeerde beginselen ten deze doet kennen.

De nog altoos geldende Kerkenordening is in meer dan één opzicht een kind van haar tijd geweest, op meer dan één punt vrucht van compromis, en beheerscht volstrekt niet alleen door den eisch der beginselen, maar ook door den nood der tijden.
Reeds deswege is critiek uit de beginnelen op zulk een Kerkenordening even noodzakelijk als geoorloofd, en is de vraag niet te onderdrukken, of de omstandigheden en gelegenheden, die destijds tot zulk een regeling noopten, niet genoegzame wijziging ondergingen, om ons thans op wijziging der Kerkenordening te doen aandringen.
Het Gereformeerde beginsel waarvan ten deze moet worden uitgegaan is gelukkig niet in geschil.
In de beste tijden van het Calvinisme zijn alle gezaghebbende schrijvers het er over eens, dat de macht om de personen aan te wijzen, op wie Christus het ambt zal leggen of doen leggen, berust bij *de Kerke in haar geheel*.
Niet bij de Overheid.
Ook niet bij den heer eener heerlijkheid.
Noch ook in de kerke bij eenig bisschop of bij eenigen paus.
Neen, maar bij *de kerke zelve*, te verstaan als het ingestelde lichaam van de geloovigen, of ook waar dit lichaam nog niet ingesteld is, te verstaan als de bijeenvergadering van de geloovigen ter plaatse.
Welke schrijvers ge hiervoor ook naslaan, altoos is dit het uitgangspunt, dat *je en tegenover Rome*, en tegenover de Remonstranten, en tegenover de Erastianen met kleem en kracht verdedigen.
Niet de souverain des lands, en ook niet de heer ter plaatse, en evenmin de man te Rome, maar de plaatselijke kerke zelve heeft macht en roeping, niet om het *ambt* te schenken, noch ook om niet *macht* te bekleeden, maar wel om de personen voor het ambt aan te wijzen.
Deze aangewezen personen ontvangen dan het ambt van Christus, en Christus legt de ambtelijke macht op hen door middel van zijn ambtsdragers, hetzij daar ter plaatse, hetzij als er ter plaatse nog geen ambtsdragers zijn, door ambtsdragers van elders.
Scherp worden dus altoos deze twee uitcengehouden: *De aanwijzing van de personen voor het ambt is niets dan aanwijzing.* Het ambt komt van den Koning der kerke.
Hiernaede in overeenstemming zegt dan ook Art. 31 onzer Belijdenis, dat Dienares des Woords, Ouderlingen en Diakenen bebooren verkozen te worden *»door wettelijke verkiezing der kerke*."
En evenzoo wordt in het Formular van bevestiging gevraagd, of men bekend wettelijke door de gemeente en mitsdien van God zelve geroepen te zijn. Een uitdrukking waarin de verwisseling van het woord *kerke* met dat van *gemeente* klaarlijk aanduidt, dat niet bedoeld is een roeping van de kerke

door de gemeente.
Hierin niet alle zoo Tu Moor e.
Prof. nog de te steller.
Zijn e het recht opzieners gemeente zich op tijd, gefi Hand. 6 15: 22, 1.
Ten t volgt u toch is meente ten ba gemeente gemeent zijn, om 3: 22, 2.
In de op de is, om t onderach 8: 10).
ook de ping liet.
En in stelling e historie, 3e eeuw Christus Cave, 4 toond .
Dit n ten, dat de vrijh van coe en zich systeem, benoemi over te .
Maar, ting niet Verre en stelli dat dit een ma uitoefeni stand, h lijk heb overgaan .
En do dan op recht v overgege raad, d Overheid .
Wel , nog alts bedenkin brengen is, zal keraad , het niet taamt h .
Dit u gerlijk .
Ge be len, dat en bew meente ericent dienoven de Chris evenzoo dat de natuur .
En n te hebbe heel de in haar standpu feitelijk uit te s gegeven lator of en haar blijven d maar d worden .
En v door dit .
Zie o Nieman uitoefen dit oog Eu zoo nomen, macht u uitoefen wel aa behoort .
Maar gelijk b derjarige is *muna* weg wa mea hi van de te hebby .
Fraai Alsof haar K zou hel te drag Zulk: de op mensch daarom aan te deeling kan ve Maar overge kon p dan d meente persoot Zelfs liet rec .
Imm macht.

door de gemeente.
Hierin niet alle zoo Tu Moor e.
Prof. nog de te steller.
Zijn e het recht opzieners gemeente zich op tijd, gefi Hand. 6 15: 22, 1.
Ten t volgt u toch is meente ten ba gemeente gemeent zijn, om 3: 22, 2.
In de op de is, om t onderach 8: 10).
ook de ping liet.
En in stelling e historie, 3e eeuw Christus Cave, 4 toond .
Dit n ten, dat de vrijh van coe en zich systeem, benoemi over te .
Maar, ting niet Verre en stelli dat dit een ma uitoefeni stand, h lijk heb overgaan .
En do dan op recht v overgege raad, d Overheid .
Wel , nog alts bedenkin brengen is, zal keraad , het niet taamt h .
Dit u gerlijk .
Ge be len, dat en bew meente ericent dienoven de Chris evenzoo dat de natuur .
En n te hebbe heel de in haar standpu feitelijk uit te s gegeven lator of en haar blijven d maar d worden .
En v door dit .
Zie o Nieman uitoefen dit oog Eu zoo nomen, macht u uitoefen wel aa behoort .
Maar gelijk b derjarige is *muna* weg wa mea hi van de te hebby .
Fraai Alsof haar K zou hel te drag Zulk: de op mensch daarom aan te deeling kan ve Maar overge kon p dan d meente persoot Zelfs liet rec .
Imm macht.